

Sygn. akt I CZ 36/13

POSTANOWIENIE

Dnia 8 maja 2013 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Anna Owczarek (przewodniczący)

SSN Wojciech Katner

SSN Agnieszka Piotrowska (sprawozdawca)

w sprawie z powództwa B. G.

przeciwko D. J.

o zachowek,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej w dniu 8 maja 2013 r.,

zażalenia pozwanego na wyrok Sądu Okręgowego w P.

z dnia 20 grudnia 2012 r.,

**uchyla zaskarżony wyrok, pozostawiając Sądowi
Okręgowemu w P. rozstrzygnięcie o kosztach postępowania
zażaleniowego.**

Uzasadnienie

Powódka B. G. domagała się zasądzenia od pozwanego D. J. kwoty 57.500 złotych z ustawowymi odsetkami od dnia wniesienia pozwu tytułem zachowku po zmarłym w dniu 22.12.2008 roku ojcu H. J. Wyrokiem z dnia 12.10.2012 roku Sąd Rejonowy w J. oddalił powództwo i obciążył powódkę kosztami procesu. Sąd ustalił, że postanowieniem z dnia 29 czerwca 2009 r. Sąd Rejonowy w J. stwierdził, że spadek po W. J. na podstawie ustawy nabyły jej dzieci B. G. i D. J. po ½ części, natomiast spadek po H. J. na podstawie testamentu nabył jego syn D. J. w całości. Sąd ustalił skład i wartość spadku oraz wartość darowizn poczynionych przez H. J. na rzecz córki i syna i doszedł do wniosku, że darowizna dokonana przez spadkodawcę na rzecz powódki w kwocie 100.000 złotych przekracza wartość należnego jej zachowku, co prowadziło do oddalenia roszczeń powódki.

Po rozpoznaniu apelacji powódki od powyższego wyroku Sąd Okręgowy w P. wyrokiem z dnia 20.12.2012 roku uchylił wyrok Sądu I instancji w części dotyczącej żądania zasądzenia kwoty 35.417 zł i przekazał sprawę w tym zakresie Sądowi Rejonowemu w J. do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o kosztach postępowania apelacyjnego. W uzasadnieniu Sąd Okręgowy wskazał, że Sąd I instancji nie rozpoznał istoty sprawy w rozumieniu art. 386 § 4 k.p.c. ze względu na wskazanie jedynie bardzo lakonicznej podstawy faktycznej rozstrzygnięcia, co uniemożliwiało prawidłowe ustalenie wysokości zachowku.

W zażaleniu na wskazane orzeczenie Sądu II instancji pozwany zarzucił naruszenie przepisów postępowania mających wpływ na treść rozstrzygnięcia, tj. art. 378 § 1 k.p.c. poprzez przekroczenie przez Sąd Okręgowy granic zaskarżenia, art. 386 § 4 k.p.c. poprzez uchylenie wyroku Sądu I instancji pomimo, że nie zachodziła podstawa nierozpoznania istoty sprawy przez Sąd, naruszenie art. 328 § 2 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. przez brak dokładnego wskazania podstawy faktycznej rozstrzygnięcia i art. 386 § 6 k.p.c. w zw. z art. 229 k.p.c. i art. 230 k.p.c. poprzez nakazanie Sądowi I instancji przeprowadzenia dowodów na okoliczności, które co do części były niesporne z uwagi na ich przyznanie przez

strony. Skarżący wniósł o zmianę zaskarżonego orzeczenia przez oddalenie apelacji powódki w całości, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego orzeczenia i przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu w P. do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 394¹ § 1¹ k.p.c. - w brzmieniu nadanym ustawą z dnia 16 września 2011 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 233, poz. 1381), która weszła w życie z dniem 3 maja 2012 r. - zażalenie do Sądu Najwyższego przysługuje stronie także w razie uchylenia przez sąd drugiej instancji wyroku sądu pierwszej instancji i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania.

Obowiązujący aktualnie model apelacji pełnej zakłada, że sąd drugiej instancji rozpoznaje sprawę w granicach zaskarżenia, dokonuje własnych ustaleń faktycznych, bazując na materiale zebranym w pierwszej instancji i prowadząc w razie potrzeby własne postępowanie dowodowe oraz stosuje właściwe przepisy prawa materialnego. Postępowanie apelacyjne powinno więc co do zasady zakończyć się wydaniem merytorycznego orzeczenia rozstrzygającego definitywnie spór między stronami. Zgodnie z art. 386 § 4 k.p.c., poza wypadkami określonymi w § 2 i 3, sąd drugiej instancji może uchylić zaskarżony wyrok i przekazać sprawę do ponownego rozpoznania tylko w razie nierozpoznania przez sąd pierwszej instancji istoty sprawy albo gdy wydanie wyroku wymaga przeprowadzenia postępowania dowodowego w całości.

Przewidziane w art. 394¹ § 1¹ k.p.c. zażalenie jest skierowane przeciwko uchyleniu przez Sąd II instancji wyroku lub postanowienia co do istoty sprawy i przekazaniu sprawy do ponownego rozpoznania, a więc ocenie Sądu Najwyższego może być poddany jedynie ewentualny błąd sądu odwoławczego przy kwalifikowaniu określonej sytuacji procesowej jako odpowiadającej powołanej podstawie orzeczenia kasatoryjnego. Ustawowe przesłanki uchylenia orzeczenia Sądu i instancji zostały zakreślone wąsko, stąd w przypadku wniesienia zażalenia kognicja Sądu Najwyższego ogranicza się do skontrolowania, czy istotnie doszło do nierozpoznania istoty sprawy lub też, czy faktycznie istnieje w realiach

rozpoznawanej sprawy konieczność przeprowadzenia postępowania dowodowego w całości.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego ugruntowane jest stanowisko, zgodnie z którym do nierozpoznania istoty sprawy dochodzi wówczas, gdy rozstrzygnięcie sądu pierwszej instancji nie odnosi się do tego, co było przedmiotem sprawy, gdy zaniechał on zbadania materialnej podstawy żądania albo merytorycznych zarzutów strony, bezpodstawnie przyjmując, że istnieje przesłanka materialnoprawna lub procesowa unicestwiająca roszczenie (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 23 września 1998 r. II CKN 897/97, OSNC 1999/1/22, z dnia 15 lipca 1998 r. II CKN 838/97, LEX nr 50750; z dnia 3 lutego 1999 r., III CKN 151/98, LEX nr 519260; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 12 lutego 2002 r., I CKN 486/00, OSP 2003 nr 3, poz. 36; z dnia 21 października 2005 r. III CK 161/05, LEX nr 178635.; z dnia 12 listopada 2007 r., I PK 140/07, OSNP 2009, nr 1-2, poz. 2). Nierozpoznanie istoty sprawy zachodzi wówczas, gdy sąd pierwszej instancji: rozstrzygnął nie o tym, co było przedmiotem sprawy lub zaniechał w ogóle zbadania materialnej podstawy żądania; pominął całkowicie merytoryczne zarzuty zgłoszone przez stronę; rozstrzygnął o żądaniu powoda na innej podstawie faktycznej niż zgłoszona w pozwie; nie uwzględnił (nie rozważył) wszystkich zarzutów pozwanego dotyczących kwestii faktycznych czy prawnych rzutujących na zasadność roszczenia powoda (por. postanowienie SN z dnia 26.11.2012 roku, III SZ 3/12, Lex nr 1232797).

W niniejszej sprawie Sąd I instancji, wbrew stanowisku Sądu Okręgowego, rozpoznał tak rozumianą istotę sporu między stronami, albowiem po przeprowadzeniu postępowania dowodowego dotyczącego składu i wartości spadku (w tym dowodów z opinii biegłego sądowego) oraz poczynionych przez spadkodawcę darowizn na rzecz stron dokonał wyboru i zastosowania (subsumcji) przepisów prawa materialnego odnoszących się do zachowku, dochodząc do przekonania, że powódce nie służy dochodzone roszczenie, ponieważ darowizna dokonana przez spadkodawcę na rzecz powódki w kwocie 100.000 złotych przekracza wartość należnego jej zachowku.

Sąd Rejonowy odniósł się więc niewątpliwie do podstawy faktycznej żądania i wchodzących w grę przepisów prawa materialnego. Inną natomiast kwestią jest, czy uczynił to prawidłowo, a więc zgodnie z prawem procesowym i materialnym, czy należycie ustalił stan faktyczny i dokonał jego prawidłowej oceny materialnoprawnej. Oceny, czy sąd pierwszej instancji rozpoznał istotę sprawy, dokonuje się na podstawie analizy żądań pozwu i przepisów prawa materialnego stanowiących podstawę rozstrzygnięcia, nie zaś na podstawie ewentualnych wad postępowania prowadzącego do wydania zaskarżonego apelacją orzeczenia. Przypomnieć należy, że Sąd II instancji orzeka, zgodnie z art. 382 k.p.c., na podstawie materiału zebranego w postępowaniu w pierwszej instancji oraz w postępowaniu apelacyjnym, stąd też istnieje możliwość uzupełnienia postępowania dowodowego, o ile strony złożą stosowne twierdzenia faktyczne i wnioski dowodowe dopuszczalne w świetle art. 381 k.p.c. Sąd Odwoławczy może także na podstawie art. 232 zdanie 2 k.p.c. w związku z art. 391 § 1 k.p.c. dopuścić z urzędu dowód nie wskazany przez stronę.

Powyższe rozważania przemawiają za zasadnością sformułowanego w zażaleniu pozwanego zarzutu nieuzasadnionego uchylecia przez Sąd II instancji wyroku Sądu Rejonowego i skierowania sprawy do ponownego rozpoznania z uwagi na brak przewidzianej w art. 386 § 4 k.p.c. przesłanki uchylecia.

W tym stanie rzeczy Sąd Najwyższy na podstawie art. 394¹ § 3 w zw. z art. 398¹⁵ § 1 zdanie pierwsze k.p.c. orzekł jak w sentencji, pozostawiając rozstrzygnięcie o kosztach postępowania zażaleniowego orzeczeniu kończącemu postępowanie w sprawie.